

וירדוף עד דן

How Could Avraham Chase the Kings "to Dan"?

(1) בראשית יד, א-טז

ויהי בימי אמרפל מלך-שנער ואריז מלך אלסר כדלעמור מלך עילם ותדעל מלך גוים: עשו מלחמה את-ברע מלך סדם ואת-ברשע מלך עמורה שנאבו מלך אדמה ושמאבר מלך עבויים ומלך בלע היא-צער: כל-אלה חברו אל-עמק השדים הוא ים המלח: שתים עשרה שנה עבדו את-כדלעמור ושלש-עשרה שנה מרדו: ובארבע עשרה שנה בא כדלעמור והמלכים אשר אתו ויכו את-דפאים בעשתרת קרנים ואת-הזוזים בהם ואת-האימים בשוה קריתים: ואת-החרי בהררם שעיר עד איל פארן אשר על-המדבר: וישבו ויבאו אל-עין משפט הוא קדש ויכו את-כל-שדה העמלקי וגם את-האמורי הישב בחצון תמר: ויצא מלך-סדם ומלך עמורה ומלך אדמה ומלך עבויים ומלך בלע הוא-צער ויערכו אתם מלחמה בעמק השדים: את כדלעמור מלך עילם ותדעל מלך גוים ואמרפל מלך שנער ואריז מלך אלסר ארבעה מלכים את-החמשה: ועמק השדים בארת בארת חמר וינסו מלך-סדם ועמורה ויפלו-שמה והנשארם הרה נסו: ויקחו את-כל-הרכש סדם ועמורה ואת-כל-אכלם וילכו: ויקחו את-לוט ואת-דרכו בן-אחי אברם וילכו והוא יושב בסדם: ויבא הפליט ויגד לאברם העברי והוא שכן באלני ממרא האמורי אחי אשכל ואחי ענר והם בעלי ברית-אברם: וישמע אברם כי נשבה אחיו וירק את-חניכיו וילדי ביתו שמנה עשר ושלש מאות וירדף עד-דן: ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויפס וירדפם עד-חובה אשר משמאל לדמשק: וישב את כל-הרכש וגם את-לוט אחיו ודרכו השבי וגם את-הנשים ואת-העם:

...And they took Lot, the son of Avram's brother, and his possessions, and went their way, as he was dwelling in Sedom. The fugitive came and told Avram, the Hebrew, who was living in Elonei Mamre, the Emorite, brother of Eshkol and brother of Aner, who were allies of Avram. When Avram heard that his relative had been taken captive, he armed his trained men, born in his house, three hundred and eighteen of them, and gave chase as far as Dan...

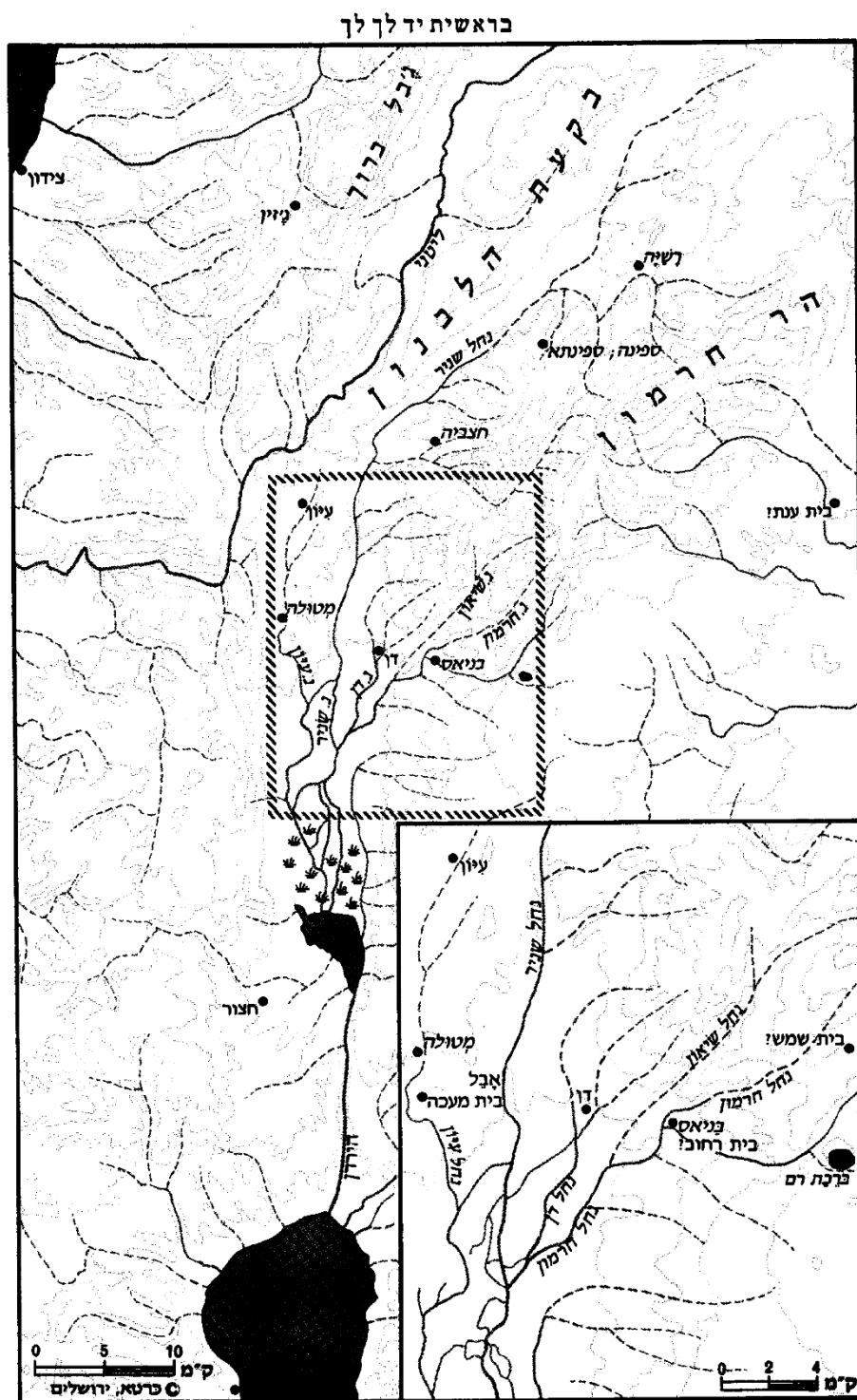
(1) בראשית יג, ז-יא

ויהי-ריב בין רעי מקנה-אברם ובין רעי מקנה-לוט והפנעני והפדאי אז ישב בארץ: ויאמר אברם אל-לוט אל-נא תהי מדיבה ביני ובינך ובין רעי ובין רעיך כראשית אחים אנחנו: הלא כל-הארץ לפניך הפדר נא מעלי אס-השמאל ואימנה ואס-הימין ואשמאלה: וישאל-לוט את-עניניו וירא את-כל-כפר הירדן כי כלה משקה לפניו שחת ה' את-סדם ואת-עמורה כגנה' בארץ מצרים באכה צער: ויבחר-לו לוט את כל-כפר הירדן ויסע לוט מקדם ויפדו איש מעל אחיו:

(2) תרגום אונקלוס בראשית י"ג:ט'

הלא כל ארעא קדמך אתפרש בען מלותי אס את לצפונא אנא לדרומא ואס את לדרומא ואצפנך.

map courtesy of דעת מקרא

מפת חבל דן

(3) תרגום ירושלמי (קטעים) בראשית י"ד:י"ד

מרכיזי ביתיה תמני עשרי ותלת מאה ורדף בתריהון **עד דן דקיסריון**.

(4) תרגום ירושלמי (ניאופיטי) בראשית י"ד:י"ד

ושמע אברם ארום אשתבי לוט בר אחוי וזאין ית עלמוי תורכוות ביתיה תלת מאה עשר ורדף בתריהון **עד קיסריון**.

(5) שד"ל בראשית י"ד:י"ד

עד דן - איננה ליש הנקראת דן בימי השופטים {שופטים י"ח:ז'} אלא מקום אחר, כי אפי' לדעת האומרים שנוסף אחר זמן, לא יתכן זה, כי אז היה ראוי שיהיה כתוב וירדף עד ליש היא דן, ואז היה אפשר לומר מלות היא דן נוספות, אבל שיגיה אדם ויחליף מילה בתורה לא ראינו ולא שמענו

(6) ר' דוד צבי הופמן בראשית י"ד:י"ד

עד-דן - כבר העירו, שאין מקום זה יכול להיות זהה עם המקום שנקרא תחילה לשם (יהושע י"ט:מ"ז) או ליש (שופטים י"ח:ז') ואילך, שכן אין הוא מצוי ליד אחת משתי הדרכים המובילות מעמק השדים לדמשק. דן זו המוזכרת כאן כמו זו המוזכרת בדברים ל"ד:א' שייכת לגלעד, והיא זהה עם דן יען שבספר שמואל ב כ"ד:ו', אף היא בארץ גלעד. משמעות השם היא כנראה — להיות בשפלה, במקום נמוך, השווה לאידן-רוחי, והשווה גם ארץ תחתים שבשמואל ב כ"ד:ו'.

(7) אם למקרא בראשית י"ד:י"ד

עד דן. כתב יוסף לרומיים שדן שם אחת ממוצאות הירדן וכזאת אמרו חז"ל ע"ש ירדן שירד מן ותועי רוח חשבו למצוא עלה נגד קדמות התורה באומרים כי באותה שעה לא היה דן בעולם, ולא אמרו בלבם שכמה שמות שמצינו בדורות אחרונים כבר היו לעולמים ואזכיר קצתם לסתום פי מקטרג, למשל מצינו יהודית קודם יהודה והיהודים, ויקח אשה את יהודית בת בארי החתי. חנוך בן ראובן חנוך ופלוא חצרון וכרמי ומצינו חנוך בנו של קין וחנוך בן ירד, קרח בעל מחלוקתו של מרע"ה וקרח בנו של עשו, רעואל אביו של יתרו ורעואל בן בשמת אשת עשו, עיבל מצינו אותו אצל החורים שם אדם ומצינו אותו שם הר בימי משה, וכן דן אפשר שהיה אדם מפורסם ונקרא המקום על שמו. וכיצא בו מצינו זאת לפנים בבני רעמה **שבא ודדן** ונקל ליפול אחת מאותיות הכפל כנהוג פעמים.

(8) הואיל משה בראשית י"ד:י"ד

עד דן - קשה איך כבר בימי אברהם או לכל הפחות בימי משה הכותב נקראת העיר על שם דן, אולי היתה שם עיר מימים קדמונים וטרם הקראה בשם לשם, ליש או דן (יהושע י"ז, שופטים י"ח) קראוה בשם אחר בלתי נודע, והסופרים תקנו והחליפו השם הקדמון במחודש להקל ההבנה, לפי שטוב מכל מקום להניח שיהיה תיקון סופרים מלהניח שנכתב כל סיפור זה כמה שנים אחרי מות משה; ושהיתה שם עיר אחרת בלתי ליש ששמה דן דבר רחוק הוא ומושב עיר דן בקצה האחרון לצד צפונית (דברים ל"ד:א', ובכמה מקומות) מכון יפה למסופר כאן וכמהלך שעה אחת מעיר Banias (היא ליש או דן הקדמונית) נמצא מקום בשם Meschad el Tir שענינו בערבי "ברית הצפור" (ואת הצפור לא בחר, בראשית ט"ו:י'), ויש קבלה ביד אנשי המקום ששם כרת ה' עם אברהם ברית בין הבתרים (החכם שווארץ בספרו תבואות הארץ)

(9) ר' ש' ריגיו בראשית י"ד:ד

וירדף עד דן – אין זו העיר שכבשו בני דן בימי יהושע כמסופר (יהושע י"ט מ"ז), כי היא היתה נקראת לשם גם בימי משה ורק בימי יהושע קראה דן, ועוד המתבונן בתחומי הארץ יבין שלא היה צריך אברם ללכת אל לשם כדי להלחם עם כדלעומר, כי לשם מהלאה להרי לבנון וחרמון, וכדלעומר היה הולך עתה בעבר מזרחי של הירדן מדרום לצפון, אבל באמת זו עיר אחרת היתה כמו שהעיד גם יוסיפון בקדמוניות (ספר א' פרק י"ח), ומושבה במקום התחלת הירדן אשר סמוך לה נבנית אחר כך עיר (Paneas) הנקראת קסרי של פיליפוס, והיא אשר הראה הקדוש ברוך הוא למשה שנאמר את הגלעד עד דן (דברים ל"ד א'). והנה אברם בצאתו מאלוני ממרא לא רצה ללכת לצד מזרח, כי אז היה צריך לעבור את הירדן, וחשש פן יתאחר בעברו את הנהר, ובין כך ינוס כדלעומר אל מקומו, אלא הלך לצד מערבי של הירדן עד מקום מוצאו שהוא המקור ושם היתה עיר דן, ובדרך הזה לא יצטרך לעבור את הנהר אלא יסבב אותו. ותבין מזה כי בעוד שהלך כדלעומר בעבר מזרחי של הירדן, הלך אברם בכל עבר מערבי, ושניהם הלכו מדרום לצפון, עד שלבסוף פגשו זה את זה במקור הנהר, ולפי שאברם היה הולך מול אויביו ובצדם ולא אחריהם, לכן לא אמר הכתוב וירדפם עד דן, אלא וירדוף סתם, ופירושו שהיה רץ עד עיר דן כדי להגיע שם טרם יבאו האויבים:

(10) הכתב והקבלה בראשית י"ד:ד

עד דן – יקרא כן בימי השופטים כדכתיב ויקרא ללשם דן (יהושע י"ט), ומשה כתב כן בנבואה, וכמוהו מול הגלגל (דברים י"ב) כ"כ הראב"ע, ויותר מסתבר מה שתרגם הירושלמי ורדף עד דן דקיסריון, והוא ידוע לבעלי המסעות, ואיננו דן אשר בסוף תחום ארץ ישראל לצפונה, שזה הוא דן יען ככתוב (שמואל ב' כ"ד) ויבואו דנה יען ותרגמו ואתו לדן יען (רו"ה).

פסוקי עזר

(11) דברים לג, כב

וּלְדָן אָמַר דָּן גִּיּוֹר אֲרִיָּה יִזְנֹק מִן־הַבָּשָׂן:

(12) דברים לד, א

וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֶרְבַת מוֹאָב אֶל־הַר נָבוֹ רֹאשׁ הַפְּסָגָה אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרֵחוֹ וַיֵּרְאֻהוּ ה' אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֶת־הַגִּלְעָד עַד־דָּן:

(13) יהושע יט, מ-מח

לְמַטֵּה בְנֵי־דָן לְמִשְׁפַּחַתָּם יֵצֵא הַגִּזְרֵל הַשְּׂבִיעִי: וַיְהִי גִבּוֹל נַחֲלָתָם צָרְעָה וְאַשְׁתָּאוֹל וְעִיר שָׁמֶשׁ: וְשַׁעֲלָבִין וְאֵילָן וַיִּתְּלָה: וְאֵילָן וְתַמְנָתָה וְעֶקְרוֹן: וְאַלְתָּקָה וְגִבְתָּן וּבִעֲלָת: וַיְהִי וּבְנֵי־בֶרֶק וְגַת־דָּמּוֹן: וּמִי הִידְקוֹן וְהֶרְקוֹן עַם־הַגִּבּוֹל מִלִּפְנֵי: וַיֵּצֵא גִבּוֹל־בְּנֵי־דָן מֵהֶם וַיַּעֲלֵוּ בְנֵי־דָן וַיִּלַּחֲמוּ עִם־לָשֶׁם וַיִּלְכְּדוּ אוֹתָהּ וַיִּבּוּ אוֹתָהּ לְפִי־חֶרֶב וַיִּרְשׁוּ אוֹתָהּ וַיֵּשְׁבוּ בָּהּ וַיִּקְרְאוּ לְלָשֶׁם דָּן כְּשֵׁם דָּן אֲבִיהֶם: זֹאת נַחֲלַת מַטֵּה בְנֵי־דָן לְמִשְׁפַּחַתָּם הָעָרִים הָאֵלֶּה וְחֻצְרֵיהֶן:

[illegible]

בחלת דין